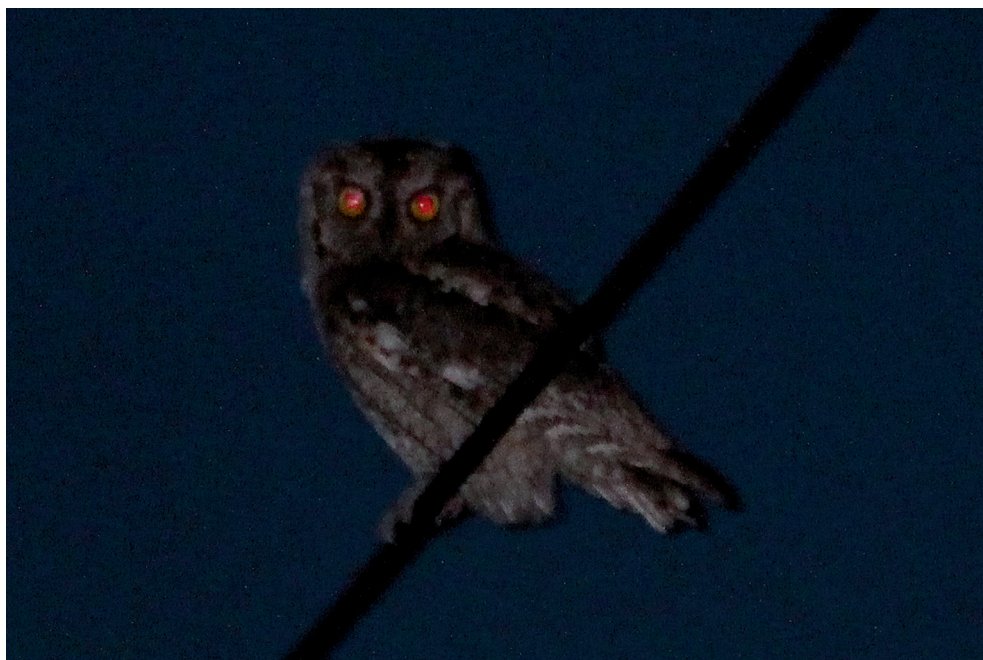

Obserwacja pary syczków *Otus scops* w dolinie Narwi

Podczas pobytu w dolinie Narwi 14.05.2013, około godziny 21.00, w pobliżu miejscowości Różan (pow. makowski, woj. mazowieckie), usłyszano z oddali ptaka odzywającego się nieprzerwanie krótkimi, monotonnymi, wysokimi gwizdami i początkowo oznaczono go jako sóweczkę *Glaucidium passerinum*. Dopiero po dokładnym zlokalizowaniu nawołującego ptaka i wsłuchaniu się w jego głos z niewielkiej odległości stwierdzono, że jest to syczek *Otus scops*. Ptak siedział w koronie ok. 30 metrowej osiki *Populus tremula*, rosnącej tuż przy drodze na terenie zabudowanym. Obecność kilku obserwatorów nie spowodowała jego spłoszenia. Osobnik intensywnie nawoływał z kilkoma krótkimi przerwami i od czasu do czasu przelatował na sąsiednie drzewa. Obserwację zakończono ok. godziny 24.00. Kolejne kontrole tego miejsca (29–30.05.2013 i 09.06.2013) potwierdziły obecność intensywnie nawołującego samca. W nocy z 13/14.06.2013 stwierdzono obecność dwóch sów. Syczki przebywały na linii energetycznej, która sąsiadowała z niewielkimi kępami drzew liściastych, kilkanaście metrów od stałego miejsca nawoływania samca. Zaobserwowano również kopulację co sugerowało, że drugi ptak był samicą i wskazywało na możliwość lęgu. Następną kontrola (17.06.2013) potwierdziła obecność pary syczków. Podczas obserwacji samiec intensywnie nawoływał, a drugi ptak mu wtórował, co jest typowym terytorialnym zachowaniem pary ptaków (Cramp 1985). Wykonano dokumentację fotograficzną samca oraz nagrano jednoczesne nawoływanie obydwu sów. Następną dwie kontrole (22.06.2013 i 29.06.2013) nie wykazały obecności ptaków. W pierwszej połowie lipca (12–13.07.2013) przeszukano zadrzewienie w celu wykrycia potencjalnych dziupli lęgowych. Odnaleziono wiele dziupli wykutych na różnych wysokościach, prawdopodobnie przez dzięcioła zielonego *Picus viridis*. Mimo kilkugodzinnego przebywania w ich pobliżu po zapadnięciu zmroku nie stwierdzono obecności dorosłych ptaków ani nawołujących młodych. Stanowisko było skontrolowane jeszcze raz dzień później, lecz również nie stwierdzono obecności syczków. W roku 2014, w tym samym miejscu przeprowadzono trzy wieczorno-nocne kontrole (18.05, 30.05 i 10.06). Mimo nasłuchów i stymulacji głosowej nie stwierdzono obecności syczków. Na podstawie zebranego materiału fotograficznego oraz nagrań głosów godowych obserwacja pary syczków została zaakceptowana przez Komisję Faunistyczną (Komisja Faunistyczna 2014).

Areał lęgowy syczka obejmuje południową i wschodnią Europę. Najliczniejsze populacje lęgowe występują w Hiszpanii, Rosji i Turcji (Birdlife International 2004). W europejskiej części Rosji syczek osiąga północną granicę swojego zasięgu na terenie Obwodu Moskiewskiego (Cramp 1985, Kontorschikov et al. 1996). Wśród krajów sąsiadujących z Polską syczek odbywa lęgi na Białorusi (10–50 par), Ukrainie (4200–4700 par), Słowacji (40–80 par) i czasami w Czechach (0–1 par) (Birdlife International 2004). Odnotowano również przypadki lęgów w południowych Niemczech (König 1999). Pojedyncze ptaki potrafią zalatywać daleko poza areał lęgowy. Obserwowano je trzykrotnie nawet w Irlandii (Rogers et al. 2001).

W Polsce syczek posiada status gatunku wyjątkowo zalatującego, dawniej prawdopodobnie wyjątkowo lęgowego (Tomiałojć & Stawarczyk 2003). Możliwość gniazdowania

Fot. 1. Samiec syczka *Otus scops*, Różan, czerwiec 2013 (fot. P. Obłozja) – *The male of European Scops Owl, Różan, June 2013*

w naszym kraju sugeruje obserwacja pary syczków przebywających przez całe lato 1900 lub 1901 w Przemyślu, w parku za Górą Stołową (Niezabitowski 1901). Według Tomiałojcia i Stawarczyka (2003) syczek miał być dawniej bardzo rzadko lęgowy na Kielecczyźnie oraz w Tatrach. Tischler (1941) podaje również informację o dwóch ptakach stale przebywających w roku 1893 w Puszczy Rominckiej, z których jeden został zabity. W XIX wieku obecność pojedynczych ptaków stwierdzono na Śląsku, w 1848 roku pod Warszawą, a jednego osobnika widziano pod Lublinem (Taczanowski 1882). Również w XX wieku syczek był w Polsce obserwowany kilkakrotnie. Pojedyncze ptaki zabito 2.10.1904 pod Wrocławiem i 30.04.1908 koło Wolbromowa pod Lubaniem. W 1954 lub 1955 roku schwytano syczka koło Zakopanego (Tomiałojć 1990). W ostatnim ćwierćwieczu syczek był obserwowany m.in. 04.06.1990 w Koszalinie, w nocy z 04./05.05.2001 w miejscowości Tworylne w Bieszczadach (Tomiałojć & Stawarczyk 2003), 24.–25.05.2007 w Wąwozie Homole koło Jaworek (Komisja Faunistyczna 2008), 06.06.2007 na pograniczu miasta Muszyna i wsi Złockie (Komisja Faunistyczna 2009), a 12.06.2012 schwytano osłabionego ptaka w Warszawie (Komisja Faunistyczna 2013). Niniejsza obserwacja, pomimo nieodnalezienia lęgu, sugeruje prawdopodobne gniazdowanie tego gatunku w Polsce po ponad 100 latach przerwy.

W związku ze zmianami klimatycznymi w Europie (Huntley et al. 2006) oraz liczną populacją lęgową syczka w krajach sąsiadujących z Polską (Birdlife International 2004), być może część ptaków rozpoczyna ekspansję w kierunku północnym i zachodnim. Taka kolonizacja nowych obszarów jest zjawiskiem obserwowanym zarówno w skali kontynentów (Elton 1967, Nowak 1971, Mendelssohn & Yom-Tov 1999, Hatzofe & Yom-Tov 2002), jak i w skali regionalnej, m.in. w Polsce (Tomiałojć & Stawarczyk 2003, Głowaciński et al. 2010). W Europie gatunki zasiedlające dotychczas regiony południowe i po-

łudniowo-wschodnie zwykle poszerzają swój zasięg w kierunku północnym i północno-zachodnim (Głowaciński 1974, 1990, Nikiforov 2003, Tomiałojć & Stawarczyk 2003), czego przykładem może być opisywana obserwacja. Wśród krajowej awifauny mamy już przedstawicieli gatunków pierwotnie południowych, które utworzyły na terenie Polski stabilne populacje rozrodzce – dzięcioła białoszyjnego *Dendrocopos syriacus* (Michalczuk 2014) oraz sierpówki *Streptopelia decaocto* (Rocha-Camarero et al. 2002).

Summary: A pair of European Scops Owl *Otus scops* recorded in the Narew river valley (NE Poland). On 14.05.2013, a male of European Scops Owl, singing territorial song, was recorded in the Narew river valley near the town of Różan (NE Poland). The next two visits in the locality (29/30.05.2013 and 09.06.2013) confirmed its presence. The copulating pair was observed in June (13/14.06.2013, 17.06.2013) suggesting possible breeding. However, during subsequent visits of the same area the presence of the pair was not confirmed. The observation has been accepted by the Polish Avifaunistic Commission. During the few visits at the same site in 2014, the presence of European Scops Owls near Różan was not confirmed.

Literatura

- Cramp S. (ed.). 1985. The Birds of the Western Palearctic. 4. Oxford University Press.
- BirdLife International 2004. *Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*. BirdLife International, Cambridge, UK.
- Elton C.S. 1967. Ekologia inwazji zwierząt i roślin. PWRiL. Warszawa.
- Głowaciński Z. 1974. Ekspansja muchołówki białoszyjnej *Ficedula albicollis* w Europie środkowej. *Przeł. Zool.* 18: 471–484.
- Głowaciński Z. 1990. Długoterminowe zmiany w polskiej faunie kręgowców lądowych – procesy zanikowe i wzrostowe. *Studia Naturae, Supplement*: 170–211.
- Głowaciński Z., Okarma H., Pawłowski J., Solarz W. 2010. Gatunki obce w faunie Polski. IOP PAN, Kraków.
- Hatzofe O., Yom-Tov Y. 2002. Global warming and recent changes in Israel's avifauna. *Isr. J. Zool.* 48: 351–357.
- Huntley B., Collingham Y.C., Green R.E., Hilton G.M., Rahbek C., Willis S.G. 2006. Potential impacts of climatic change upon geographical distributions of birds. *Ibis* 148: 8–28.
- Komisja Faunistyczna 2008. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2007. *Not. Orn.* 49: 81–115.
- Komisja Faunistyczna 2009. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2008. *Not. Orn.* 50: 111–142.
- Komisja Faunistyczna 2013. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2012. *Ornis Pol.* 54: 109–150.
- Komisja Faunistyczna 2014. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2013. *Ornis Pol.* 55: 181–218.
- Kontorschikov V.V., Greenchenko O.S., Ivanov A.V., Petrisheva A.P., Sevrugin A.V., Chelintsev N.G. 1996. Owls of the Moscow region. *British Birds* 89 (4): 171–174.
- König C. 1999. *Owls: A Guide to the Owls of the World*. New Haven, Yale University Press.
- Mendelssohn H., Yom-Tov Y. 1999. A report of birds and mammals which have increased their distribution and abundance in Israel due to human activity. *Isr. J. Zool.* 45: 35–47.
- Michalczuk J. 2014. Expansion of the Syrian Woodpecker *Dendrocopos syriacus* in Europe and Western Asia. *Ornis Pol.* 55: 149–161.
- Niezabitowski E. 1901. Przyczynek do fauny kręgowców Galicji. *Spraw. Kom. Fizjogr.* 35, 2: 102–128.
- Nikiforov M. 2003. Distribution trends of breeding birds species in Belarus under conditions of global climate change. *Acta Zool. Lit.* 13: 255–262.

- Nowak E. 1971. The range expansion of animals and its causes. Zesz. Nauk. Inst. Ekol. PAN, 3, Warszawa.
- Rocha-Camarero G., DeTrucios S.J.H. 2002. The spread of the collared dove *Streptopelia decaocto* in Europe: colonization patterns in the west of the Iberian Peninsula. *Bird Study* 49: 11–16.
- Rogers M.J. and the Rarities Committee. 2001. Report on rare birds in Great Britain in 2000. *British Birds* 94: 452–504.
- Sikora A., Rohde Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.). 2007. Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
- Taczanowski W. 1882. Ptaki krajowe. I–II. Kraków.
- Tischler F. 1941. Die Vogel Ostpreussens und seiner Nachbargebiete. I–II. Königsberg/Berlin.
- Tomiałojć L. 1990. Ptaki Polski: rozmieszczenie i liczebność. PWN, Warszawa
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.

Kamil Kryński

Katedra Zoologii, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny
Prusa 12, 08-110 Siedlce
oriolus1@tlen.pl

Agata Urbanek

Zakład Ekologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny
Prusa 12, 08-110 Siedlce

Przemysław Obłoz

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”
Radomska 22/32, 02-323 Warszawa

Sławomir Rubacha

Sobkowiaka 30b/4, 65-001 Zielona Góra

Wojciech Okliński

Kiernickich 2/5, 21-400 Łuków

Ślimak nagi *Arion* sp. prawdopodobną przyczyną śmierci piskląt cierniówki *Sylvia communis*

Ślimaki nagie z rodzaju ślimik *Arion* są bardzo rzadko notowane jako drapieżniki ptasich lęgów. Uważa się je za zwierzęta wszystkożerne, ale niezdolne do polowania. Na podstawową dietę ślimików składają się części roślin (liście, pędy, owoce), grzyby, odchody kręgowców i padlina, m.in. martwe ślimaki nagie, w tym przedstawiciele tego samego gatunku (Herczek & Gorczyca 2000, Wiktor 2004). Istnieją jednak bardzo nieliczne, ale udokumentowane obserwacje wskazujące, że ślimiki są w stanie nie tylko spożywać martwe organizmy, ale również poważnie zranić, a nawet zabić pisklęta ptaków wróblowych (Diesselhorst 1953, Bock 1961, Martin 1980, Sklepowicz 2008, Biasioli 2009, Leniowski et al. 2013).

Drapieżnictwo jest przyczyną około 50% strat w lęgach cierniówki *Sylvia communis* (Mason 1976, Chachulska et al. 2014), nie istnieją jednak żadne dane na temat gatunków zwierząt stanowiących dla nich zagrożenie.

Podczas prowadzenia badań terenowych nad cierniówką w 2014 roku zaobserwowano prawdopodobne drapieżnictwo ślimaka nagiego z rodzaju *Arion* na nowo wyklutych